

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-24>

УДК 352:330.342.14:316.42

Липовська Наталія Анатоліївна,
доктор державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування,
НТУ «Дніпровська політехніка»,
проспект Дмитра Яворницького, 19, м. Дніпро, 49005, Україна
e-mail: lna85775@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-9288-4733>

Мартинів Олександр Володимирович,
аспірант
кафедри державного управління і місцевого самоврядування,
НТУ «Дніпровська політехніка»,
проспект Дмитра Яворницького, 19, м. Дніпро, 49005, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-1755-9701>

Приймачов Андрій Едуардович,
аспірант
кафедри державного управління і місцевого самоврядування,
НТУ «Дніпровська політехніка»,
проспект Дмитра Яворницького, 19, м. Дніпро, 49005, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-1498-4391>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РЕСУРСІВ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД

Анотація. У статті проаналізовано концептуальні підходи до інтерпретації матеріальних та нематеріальних ресурсів відновлення громад.

Обґрунтовано, що матеріальні ресурси – це фізичні або фінансові активи, необхідні для відбудови інфраструктури та забезпечення базових потреб громади, зокрема : фінансові ресурси (державне та місцеве фінансування, гранти та допомога від міжнародних організацій (ЄС, Світовий банк тощо), кошти донорів, благодійних фондів та громадських ініціатив, приватні інвестиції); інфраструктура (відбудова доріг, мостів, шкіл, лікарень, водо- та електропостачання, тимчасове або постійне житло для переселенців, відновлення підприємств, комунальних закладів, громадських просторів); техніка та обладнання (будівельна техніка, медичне обладнання, освітні та інформаційні технології); людські ресурси (як матеріальний аспект) – працівники будівельної сфери, архітектори, інженери, медичний, педагогічний та соціальний персонал.

Як цитувати: Липовська Н. А., Мартинів О. В., Приймачов А. Е. Концептуальні підходи до інтерпретації ресурсів відновлення громад. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 340–349. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-24>

In cites: Lypovska, N.A., Martinov, O.V., Prymachov, A.E. (2025). Conceptual approaches to interpreting community reconstruction resources. *State Formation*, no. 1 (37), 340–349. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-24> [in Ukrainian].

© Липовська Н. А., Мартинів О. В., Приймачов А. Е., 2025



This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Встановлено, що нематеріальні ресурси – це ті чинники, які не мають фізичної форми, але критично важливі для сталого відновлення громади, зокрема: соціальний капітал (довіра між мешканцями, активна громадянська участь, наявність місцевих ініціатив, самоорганізованих спільнот, пасіонарних особистостей та лідерів громадської думки); інституційна спроможність (компетентність органів місцевого самоврядування, ефективність прийняття рішень і стратегічного планування; освіта та знання (програми перекваліфікації, навчання, доступ до інформації, цифрова грамотність); культура та ідентичність (відновлення культурних об'єктів, традицій, громадської пам'яті, посилення відчуття приналежності до громади); психологічна підтримка (реабілітація людей, які пережили війну, формування резильєнтності та довіри до майбутнього).

Визначено, що відновлення громад є багатовимірним процесом, що вимагає поєднання фізичної реконструкції, соціального згуртування та економічної реабілітації. Обґрунтовано, що важливо залучати громаду до процесу прийняття рішень, оскільки саме місцеві жителі найкраще знають свої потреби та можуть виступати рушіями змін.

Ключові слова: *ресурси відновлення громад, резильєнтність, пасіонарність громади, інституційна спроможність, публічне управління.*

Постановка проблеми. Сучасні українські громади, особливо в умовах повномасштабної війни та її наслідків, стикаються з глибокими соціальними, економічними та інфраструктурними викликами. Руйнування житлових будинків, об'єктів критичної інфраструктури, втрата населення через евакуацію чи еміграцію, а також психологічні травми мешканців створюють надзвичайну потребу в ефективному й сталому відновленні. Проте ресурси – як матеріальні, так і людські чи інституційні – є обмеженими. Постає ключове питання: як оптимально використовувати наявні ресурси для забезпечення комплексного й довготривалого відновлення українських громад? Також необхідно враховувати, що відновлення – це не лише відбудова будівель, а й відновлення довіри, соціального капіталу та місцевої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика відновлення та розвитку територіальних громад в Україні активно досліджується як вітчизняними науковцями, так і міжнародними експертами. Зокрема, економічні аспекти повоєнного відновлення країни, включаючи перспективи розвитку ключових галузей нової економіки, розглядаються у працях О. Шевчук, О. Юраш і В. Мамонової [1]. Роль органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану та їхнє значення у процесах відбудови держави проаналізовано у дослідженнях О. Берданової, О. Васильєвої [2], І. Пирого [3].

Питання нормативно-правового регулювання процесів відновлення та розвитку громад знайшли своє відображення у працях Т. Лукері [4], Л. Горбатої [5] та О. Шуляк [6]. Специфіку регіонального планування та особливості просторового розвитку українських територій висвітлює наукова розвідка А. Ткачука та Ю. Третяка [7].

Особливу цінність мають прикладні дослідження, що поєднують науковий аналіз із практичним досвідом. Серед них – роботи С. Приліпка та Н. Васильєвої, а також управлінські напрацювання місцевих лідерів, зокрема О. Маркушина, міського голови Ірпеня [2]. Вони демонструють важливість

глибокого аналізу пошкоджень інфраструктури та необхідність ефективних управлінських рішень у процесі відбудови конкретних громад.

На думку О. Євсюкової, «Управління відбудовою та розвитком територіальних громад у повоєнний період є критично важливим завданням для забезпечення їх стійкого розвитку та підтримки життєздатності їхньої інфраструктури після завершення російської інтервенції» [8]. Загалом, тематика відновлення територіальних громад є ключовою складовою державних стратегій, програм, проєктів і громадських ініціатив. Утім, з огляду на нестабільність суспільно-політичної ситуації та триваючу збройну агресію з боку росії, питання відбудови українських громад залишатиметься актуальним об'єктом дослідження для науковців, аналітиків і практиків ще впродовж тривалого часу.

Мета статті – дослідити підходи до обґрунтування матеріальних та нематеріальних ресурсів відновлення громад.

Застосована методологія і методи. Для досягнення поставленої мети у роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема такі: аналітичний – при дослідженні теоретичних джерел з означеної теми; формально-логічний – задля уточнення базових понять дослідження; системний підхід – під час класифікації матеріальних та нематеріальних ресурсів відновлення громад.

Виклад основного матеріалу. Постконфліктне відновлення має як матеріальну, так і нематеріальну динаміку, яка допомагає проілюструвати здатність та намір домогосподарства чи громади адаптуватися до цих обставин, як виглядає ця адаптація та скільки часу потрібно для цього. Приклади відчутних наслідків включають пошкодження та руйнування місцевої інфраструктури, вплив природних небезпек, порушення засобів до існування на місцях та переміщення. Нематеріальні впливи можуть охоплювати прив'язаність місця до поселень предків і психічне благополуччя в контексті невизначеності. Катастрофи також ілюструють вже існуючу соціальну та економічну нерівність [9] і часто найбільше впливають на бідні та вразливі верстви населення [10]. Наслідки бойових дій також поглиблюють соціальну нерівність [11] і ускладнюють відносини між людиною і середовищем, такі як землеробство і пастуші практики, для переходу в нові конфігурації. З точки зору інтегрованих соціальних та екологічних систем, природні небезпеки, які виникають унаслідок війни, та їх каскадні наслідки можуть спричинити гостре порушення або збурення системи, що, у свою чергу, може стимулювати систему до адаптації та/або перетворення в новий стан, прикладом чого є підлив Каховської дамби та відновлення у результаті Великого лугу. Відновлення після цих подій має кілька вимірів, як короткострокових, так і довгострокових [12], матеріальні та нематеріальні. Дослідження після стихійних лих та військових дій може допомогти виявити ці динамічні, множинні та гібридні способи, якими громади реагують на ці природні небезпеки [13], допомагаючи у майбутньому плануванні та реагуванні.

Реагування громад на військові дії, які тривають четвертий рік та їх наслідки представляють можливість краще зрозуміти матеріальні і нематеріальні аспекти посттравматичного відновлення громад. Війна забрала життя і поранення тисяч людей і пошкодила або зруйнувала сотні тисяч будинків і будівель. Унаслідок дій окупантів міни та уламки вибухонебезпечних речовин вкрили сільськогосподарські поля та пасовища та заблокували доступ до лісів і доріг, порушивши життя мільйонів людей. За даними ООН, від початку вторгнення організація зафіксувала і підтвердила дані про 12 654 загиблих і 29 392 поранених цивільних в Україні. Серед них, як свідчать наведені дані, – 673 загиблі дитини, 1865 – поранених [14], з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі, транспортним засобам та товарним запасам перевищила \$157 млрд (за вартістю заміщення) [15], зокрема пошкодили або зруйнували велику кількість житлових будівель (станом на 01.01.2024 р. – 37,5% або \$58,9 млрд) та об'єктів енергетичної та транспортної інфраструктури – 23,4% або \$36,8 млрд. [15]. Втрати активів підприємств та промисловості становлять мінімум \$13,1 млрд і продовжують зростати. Ще \$10,3 млрд складають прямі втрати аграрного сектору та земельних ресурсів внаслідок війни. В свою чергу, також стрімко зростають втрати енергетичного сектору, які зараз вже становлять \$9,0 млрд. Сукупні прямі збитки від руйнувань та пошкоджень об'єктів громадського сектору (соціальні об'єкти та установи, заклади освіти, науки та охорони здоров'я, культурні споруди, спортивні об'єкти, адміністративні будівлі тощо) складають близько \$13,7 млрд. [15]. Хоча ці наслідки виникли протягом трьох з половиною років, відновлення розгортатиметься протягом років і десятиліть.

Науковці досліджують взаємозв'язки між моделями відновлення, демографічними показниками та п'ятьма сферами адаптивної здатності, зокрема: вплив ризиків, інституційна участь, різноманітність засобів до існування, зв'язок і соціальна пам'ять, кожна з яких складається з кількох змінних [16]. Вплив небезпеки включає в себе біофізичну вразливість, таку як близькість до фронту і ризик, а також ускладнений доступ до ферм, пасовищ, лісів і місць збору дров. Інституційна участь зосереджується на впливі участі в системі управління та інших формальних і неформальних інститутах. Різноманіття засобів до існування включає в себе роль неоднорідності доходів і різноманітних моделей використання ресурсів. Зв'язок охоплює зв'язки між домогосподарствами та зовнішніми суб'єктами в отриманні допомоги з відновлення, а також потоки зовнішніх ідей. Соціальна пам'ять включає досвід з попередніми небезпеками та роль місцевих знань і практики у відновленні. Індикатори відновлення охоплюють здатність домогосподарства повернутися додому з тимчасових прихистків, питання відновлення будинків, доступу до основних послуг, які існували до воєнних дій (наприклад, електрика, мобільний телефон та інтернет), а також вплив на скотарство, землеробство, збір лісової продукції та участь у ринку (наприклад, наймана праця та туризм).

За спостереженнями науковців, відновлення домогосподарств неоднорідне, кожна громада мала власну відправну точку у відновленні, і що їхнє відновлення було або стагнуючим, або рухалося в позитивному (наприклад, Бучанська та Бородянська громади відновлювались у межах проєкту «Зробимо краще, ніж було») чи негативному напрямку. Також виявили кілька закономірностей, які вказували на зв'язок між траєкторіями відновлення, впливом природних небезпек, засобами до існування та переміщенням [16]. Оскільки відновлення є динамічним процесом, відрізняється залежно від контексту та виходить за межі поверхневих маркерів, таких як перебудова житлових одиниць [17], можна стверджувати, що важливо звертати увагу як на матеріальну, так і на нематеріальну динаміку відновлення, оскільки вона впливає на життя та можливості тих, хто вижив після катастроф та війн. Більше того, матеріальна та нематеріальна динаміка взаємодіють, створюючи нові форми вразливості або адаптивної здатності, що потенційно може призвести до трансформації. Ці наслідки посткризи не можна спостерігати лише за допомогою оцінки як матеріальної, так і нематеріальної динаміки за допомогою одного методу дослідження. Комплексні мультидисциплінарні підходи ілюструють відчутну та нематеріальну динаміку короткострокового відновлення домогосподарств та громад за допомогою трьох взаємопов'язаних багатогранних тематичних розділів, які спираються один на одного для контекстуалізації динаміки короткострокового відновлення: 1) нерівність; 2) небезпеки, засоби до існування та переміщення; 3) місце, невизначеність і психічне благополуччя. Окупація та знищення населених пунктів оголили структурні та просторові нерівності, які в цілому формували результати відновлення відчутним і невідчутним чином. По-друге, нерівність пов'язана з переважно відчутною динамікою відновлення внаслідок впливу небезпеки, порушення життєдіяльності на місцях та досвіду переміщення. По-третє, нематеріальна динаміка непропорційно переживається людьми з традиційно нижчим соціально-економічним статусом у вразливих верствах населення, які не мали можливості своєчасної евакуації та збереження особистого майна, зокрема, у зв'язку з відсутністю особистого транспорту або достатніх матеріальних ресурсів для переїзду на більш безпечну територію. Крім того, до них відносяться взаємозв'язки між прив'язаністю до місця, невпевненістю в майбутньому і психічним благополуччям. Ці результати також свідчать про зародження трансформацій у повсякденному житті. Краще знання цих короткострокових динамік відновлення може призвести до кращого розуміння відновлення та трансформації в довгостроковій перспективі.

На наш погляд, відновлення громад – це комплексний процес, який включає різноманітні ресурси. Їх умовно поділяють на матеріальні та нематеріальні. Наведемо короткий огляд обох типів у контексті України, особливо після повномасштабної війни (Таблиця).

Таблиця – Ресурси відновлення громад

Table – Community recovery resources

Тип ресурсу/Resource type	Категорія/Category	Приклади/ Examples
Матеріальні ресурси	Фінансові	Державні та місцеві бюджети, донорські кошти, гранти, інвестиції
	Інфраструктурні	Відновлення будівель, доріг, ЖКГ, лікарень, шкіл
	Технічні	Техніка для будівництва, медичне та IT-обладнання
	Людські (як фізичний ресурс)	Інженери, будівельники, медики, вчителі
Нематеріальні ресурси	Соціальний капітал	Громадська участь, самоорганізація, довіра, пасіонарність
	Інституційна спроможність	Ефективне управління, стратегічне планування, прозорість
	Освітні та знаннєві	Програми навчання, доступ до інформації, цифрова грамотність
	Культурні	Відновлення ідентичності, пам'яті, підтримка культурних ініціатив
	Психологічні	Психосоціальна підтримка, формування стійкості, реінтеграція ВПО та ветеранів

Матеріальні ресурси – це фізичні або фінансові активи, необхідні для відбудови інфраструктури та забезпечення базових потреб громади, зокрема : фінансові ресурси (державне та місцеве фінансування, гранти та допомога від міжнародних організацій (ЄС, Світовий банк тощо), кошти донорів, благодійних фондів та громадських ініціатив, приватні інвестиції); інфраструктура (відбудова доріг, мостів, шкіл, лікарень, водо- та електропостачання, тимчасове або постійне житло для переселенців, відновлення підприємств, комунальних закладів, громадських просторів); техніка та обладнання (будівельна техніка, медичне обладнання, освітні та інформаційні технології); людські ресурси (як матеріальний аспект) – працівники будівельної сфери, архітектори, інженери, медичний, педагогічний та соціальний персонал.

Нематеріальні ресурси – це ті чинники, які не мають фізичної форми, але критично важливі для сталого відновлення громади, зокрема: соціальний капітал (довіра між мешканцями, активна громадянська участь, наявність місцевих ініціатив, самоорганізованих спільнот, пасіонарних особистостей та лідерів громадської думки); інституційна спроможність (компетентність органів місцевого самоврядування, ефективність прийняття рішень і стратегічного планування; освіта та знання (програми перекваліфікації, навчання, доступ до інформації, цифрова грамотність); культура та ідентичність (відновлення культурних об'єктів, традицій, громадської пам'яті, посилення відчуття

приналежності до громади); психологічна підтримка (реабілітація людей, які пережили війну, формування резильєнтності та довіри до майбутнього).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відновлення громад є багатовимірним процесом, що вимагає поєднання фізичної реконструкції, соціального згуртування та економічної реабілітації. Ресурси відновлення можуть бути різними: фінансові (державні, донорські, грантові), людські (волонтери, громади, фахівці), природні (земельні й екологічні ресурси), а також інституційні (системи управління, місцеве самоврядування). Важливо залучати громаду до процесу прийняття рішень, оскільки саме місцеві жителі найкраще знають свої потреби та можуть виступати рушіями змін. Співпраця між державою, міжнародними партнерами та громадянським суспільством є ключем до ефективного відновлення. Психологічна реабілітація та освіта мають бути невід'ємною частиною стратегії відновлення. Інновації, цифрові технології та екологічно сталий підхід можуть стати основою для відновлення громад не лише до попереднього стану, а й з якісним оновленням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук О. Ключові напрями розвитку України у повоєнний період. *Бізнес, інновації, менеджмент, проблеми та перспективи*. 2022. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/272020>
2. Приліпко С., Васильєва Н., Маркушин О. Аналіз стану руйнувань інфраструктурних об'єктів в Ірпінській територіальній громаді Київської області. *Право та державне управління*. 2022. № 4. С. 221–228. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2022/31.pdf
3. Пирога І. С., Пирога М. І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. 2022. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/283029/277209>
4. Лукеря Т. Що зараз відбувається з державною політикою відновлення громад і які питання треба врахувати. 2023. URL: <https://decentralization.ua/news/17127>
5. Горбата Л. Нормативно-правове регулювання процесу відновлення територіальних громад в Україні. 2023. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/37-2023/13.pdf>
6. Шуляк О. Комплексне відновлення громад та регіонів: із чого почати. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3821039-kompleksne-vidnovlenna-gromad-ta-regioniv-izcogopocati.html>
7. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. 2023. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-taregionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>
8. Євсюкова О. В. Відновлення та розвиток територіальних громад в Україні: проблематика та процесуальна специфіка. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 4 (82). С. 110–118. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.4.19>
9. Finch J., Geiger S. Markets are trading zones: on the material, cultural, interpretive dimensions of market encounters. *Reconnecting Marketing to Markets*. Luis Araujo, John Finch, and Hans Kjellberg. Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 117–137.
10. Ntontis E., Drury J., Amlot R., Rubin G. James, Williams R. Endurance or decline of emergent groups following a flood disaster: implications for community resilience. *Int. J. Disaster Risk Reduct.* 2020. 45. P. 1–9.
11. Bergman A. Future matters matter: disasters as a (potential) vehicle for social change – It's about time Susanna M. Hoffman, Roberto E. Barrios (Eds.), *Disaster upon Disaster: Exploring the Gap between Knowledge, Policy, and Practice*. Berghahn. New York, 2019. P. 313–332.

12. Oliver-Smith A. The Martyred City: Death and Rebirth in the Andes. Waveland Press. Long Grove, IL. 1986.
13. Faas A. J. Disaster vulnerability in anthropological perspective. *Ann. Anthropol. Pract.* 2016. 40 (1). P. 14–27.
14. ООН: кількість загиблих і поранених серед цивільних в Україні зросла на 30% минулого року. Радіосвобода. 18 лютого 2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-on-ukraina-tsyvilni-viyna/33318629.html>
15. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. Офіс Президента України. Київська школа економіки. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
16. Spoon J., Gerkey D., Chhetri R.B., Rai A., Basnet U. Linking Adaptive Capacity and Transformation with Short-Term Household Recoveries Following the 2015. Nepal earthquakes. 2020.
17. Ganapati N. E. Measuring the processes and outcomes of post-disaster housing recovery: lessons from Gölcük, Turkey Nat. Hazards. 2013. 65. P. 1783–1799.

Конфлікт інтересів.

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2025 р.

Стаття рекомендована до друку 06.05.2025 р.

Lypovska N. A.,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,

Professor of the Department of State Administration and Local Self-Government,

NTU "Dniprovsk Polytechnic",

19 Dmytro Yavornytskyi Ave., Dnipro, 49005, Ukraine

e-mail: lina85775@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-9288-4733>

Martinov O. V.,

Postgraduate of the Department of State Administration and Local Self-Government,

NTU "Dniprovsk Polytechnic",

19 Dmytro Yavornytskyi Ave., Dnipro, 49005, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0009-1755-9701>

Prymachov A. E.,

Postgraduate of the Department of State Administration and Local Self-Government,

NTU "Dniprovsk Polytechnic",

19 Dmytro Yavornytskyi Ave., Dnipro, 49005, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0005-1498-4391>

CONCEPTUAL APPROACHES TO INTERPRETING COMMUNITY RECONSTRUCTION RESOURCES

Annotation. The article analyzes conceptual approaches to the interpretation of tangible and intangible resources for community recovery.

It is substantiated that tangible resources are physical or financial assets necessary for rebuilding infrastructure and meeting the basic needs of the community, including: financial resources (state and local funding, grants and assistance from international organizations (EU, World Bank, etc.), funds from donors, charitable foundations and public initiatives, private investments); infrastructure (reconstruction of roads, bridges, schools, hospitals, water and electricity supply, temporary or permanent housing for displaced persons, restoration of enterprises, communal facilities,

public spaces); machinery and equipment (construction machinery, medical equipment, educational and information technologies); human resources (as a material aspect) - construction workers, architects, engineers, medical, pedagogical and social personnel.

It has been established that intangible resources are those factors that do not have a physical form, but are critically important for the sustainable recovery of a community, including: social capital (trust between residents, active civic participation, the presence of local initiatives, self-organized communities, passionate individuals, and opinion leaders); institutional capacity (competence of local government bodies, effectiveness of decision-making and strategic planning; education and knowledge (retraining programs, training, access to information, digital literacy); culture and identity (restoration of cultural sites, traditions, public memory, strengthening of a sense of belonging to the community); psychological support (rehabilitation of people who survived the war, formation of resilience and trust in the future).

It is determined that the restoration of communities is a multidimensional process that requires a combination of physical reconstruction, social cohesion and economic rehabilitation. It is substantiated that it is important to involve the community in the decision-making process, since it is local residents who know their needs best and can act as drivers of change.

Keywords: *community restoration resources, resilience, community passion, institutional capacity, public administration.*

REFERENCES

1. Shevchuk, O. (2022). Key directions of development of Ukraine in the post-war period. Business, innovations, management, problems and prospects. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/272020>
2. Prylipko, S., Vasilyeva, N., Markushyn, O. (2022). Analysis of the state of destruction of infrastructure facilities in the Irpin territorial community of Kyiv region. *Law and state administration*, no. 4, 221–228. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2022/31.pdf
3. Pyroga, I.S., Pyroga, M.I. (2022). The role of local self-government in reconstruction under martial law. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/283029/277209>
4. Lukerya, T. (2023). What is happening now with the state policy of community restoration and what issues need to be taken into account. URL: <https://decentralization.ua/news/17127>
5. Gorbata, L. (2023). Regulatory and legal regulation of the process of restoration of territorial communities in Ukraine. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/37-2023/13.pdf>
6. Shulyak, O. (2023). Comprehensive restoration of communities and regions: where to start. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3821039-kompleksne-vidnovlenna-gromadta-regioniv-izcogo-pocati.html>
7. Tkachuk, A., Tretyak, Yu. (2023). On restoration and regional development after the war. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-taregionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>
8. Yevsyukova, O.V. (2023). Restoration and development of territorial communities in Ukraine: issues and procedural specifics. *State and regions. Series: Public management and administration*, no. 4 (82), 110–118. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.4.199>
9. Finch, J., Geiger, S. (2010). Markets are trading zones: on the material, cultural, interpretive dimensions of market encounters. *Reconnecting Marketing to Markets*. Luis Araujo, John Finch, and Hans Kjellberg. Oxford University Press. Oxford. P. 117–137.
10. Ntontis, E., Drury, J., Amlot, R., Rubin, G. James, Williams, R. (2020). Endurance or decline of emergent groups following a flood disaster: implications for community resilience. *Int. J. Disaster Risk Reduct.*, 45. P. 1–9.
11. Bergman, A. (2019). Future matters matter: disasters as a (potential) vehicle for social change – It's about time Susanna M. Hoffman, Roberto E. Barrios (Eds.), *Disaster upon Disaster: Exploring the Gap between Knowledge, Policy, and Practice*. Berghahn. New York. P. 313–332.

12. Oliver-Smith, A. (1986). *The Martyred City: Death and Rebirth in the Andes*. Waveland Press. Long Grove, IL.
13. Faas, A.J. (2016). Disaster vulnerability in anthropological perspective. *Ann. Anthropol. Pract.* 40 (1). P. 14–27.
14. UN: Number of civilian deaths and injuries in Ukraine increased by 30% last year. Radio Free Europe/Radio Liberty. February 18, 2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-ukraina-tsyvilni-viyina/33318629.html>
15. Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of early 2024. Office of the President of Ukraine. Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
16. Spoon, J., Gerkey, D., Chhetri R.B., Rai A., Basnet U. (2020). Linking Adaptive Capacity and Transformation with Short-Term Household Recoveries Following the 2015. Nepal earthquakes.
17. Ganapati, N.E. (2013). Measuring the processes and outcomes of post-disaster housing recovery: lessons from Gölcük, Turkey *Nat. Hazards*, 65. P. 1783–1799.

Conflict of interest.

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

The article was received by the editors 04.04.2025.

The article is recommended for printing 06.05.2025.